

Holger i den nye verden,
eller
lidt om ebøger, ejerskabsfølelse og oplevelsesdesign
Kenneth Krabat, marts 2009, Hald Hovedgaard

Ebogssalget går fint i mange lande, men mange danske forlæggere og forfattere, og ikke mindst Dansk Forfatterforening, har længe kviet sig ved at binde sig til noget, der ses som utrygt: Kan man sikre elektroniske udgivelser mod kopiering, således at indtjeningen kan opretholdes? Er det et marked, som er kommet for at blive? Hvem skal egentlig begynde og på hvilken måde? I over 5 år nu har det været 1 skridt frem og 1 tilbage, men i mine øjne handler det kun om ét: *Om der findes mobile dimser at læse ebøgerne på!* En papirbog er *i dag* i væsentlig forstand en rekreativ genstand, og hvor sjovt er det egentlig at lokumslæse med en varm, 2.5kg tung laptop med 15-tommerskærm i skødet, eller for den sags skyld at skulle tilgå bind 3 af Stig Larssontrilogien eller Anbliks seneste afkom ved computerbordet, ubekvemt bøjet ind over tastaturet?

Men i dag findes der faktisk en hel del mobile læsedimser, og forlagene, forfatterne, Dansk Forfatterforening, DsF og alle de andre rettighedsorganisationer får færre og færre argumenter for ikke at komme videre med digitale kontrakter og ditto udgivelser og salg - og nogle er også slået ind på den mere ufrøgtige vej. Det er et bål, jeg med glæde hælder flybenzin på. Ikke, at jeg er forelsket i den digitale verden eller ebøger som sådan, men fordi ebøger ER et reelt marked, og ingen får æggekage ved at se de andre knække æg til deres.

For at hjælpe digterne lidt på vej i beslutningsprocessen, vil jeg fortælle om mine erfaringer med en mobil ebogslæser jeg købte for 14 dage siden fra en distributør i Ukraine. 2000 kr. kostede det mig at egenhændigt kunne vurdere oplevelsen med at læse digte og prosa i et (digitalt) format, der nærmer sig en bog.

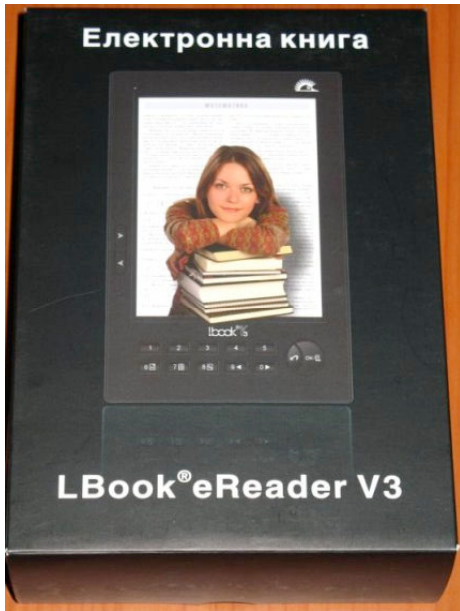
I udgangspunktet har jeg stillet mig selv spørgsmål som: Kan det digitale format, der bruges på en sådan læser, anvendes til distribution eller udgivelse af digte? Kan man overtale rettighedsfrie danske databaser, f.eks. Kalliope.org, til at distribuere i et læsbart format? I hvilket omfang vil jeg kunne erstatte papirbunken, når jeg skal ud at læse op? Og på vegne af dem, der er optaget af om de mister indtægter på området: Hvad er konsekvenserne af DRM for distribution, tilgængelighed, layout, indtjening og den slags - hvis det er muligt at konkludere noget... Hvad jeg ikke når at besvare inden deadline på ORDLØST, vil jeg søge at besvare senere.

--

Min mobil læser er en LBook V3. Den er en klon af en Hanlin V3, som produceres i Kina, og sælges over det meste af verden under forskellige navne, BeBook, Papyre, EZ reader og mange flere. Mange dages research blandt mobil læsere som Kindle, Sony, iRex m.fl. fik mit valg til at falde på Hanlin V3, hovedsagligt fordi den læser et langt større antal digitale formater end andre producenters ebogslæsere, og ikke er bundet af et proprietært format. Om dette er til fordel for mig, brugeren af maskinen, får tiden vise. Dens Ukrainske klon, LBook V3, er samtidig billigere end de andre kloner, men for at det ikke skal være løgn har jeg tillige bestilt en amerikansk Hanlin-klon, EZ Reader for at se, om der er væsentlige forskelle i brug eller distributør-intention.

Firmwaren, der bestemmer brugerinterfacet, og bindinger/ikke-bindinger til proprietære formater, er blandt de væsentlige forskelle de mange modeller imellem. Nogle firmaer vil helst sælge bøger, andre vil blot tjene penge. Og sådan kan man egentlig også opfatte situationen på det danske marked - bortset fra, at vi ikke har selvstændige mobil læserdistributører. Kun en dansk net-arm af en stort firma, der tager ågerpriser.

MIN MOBILLÆSER

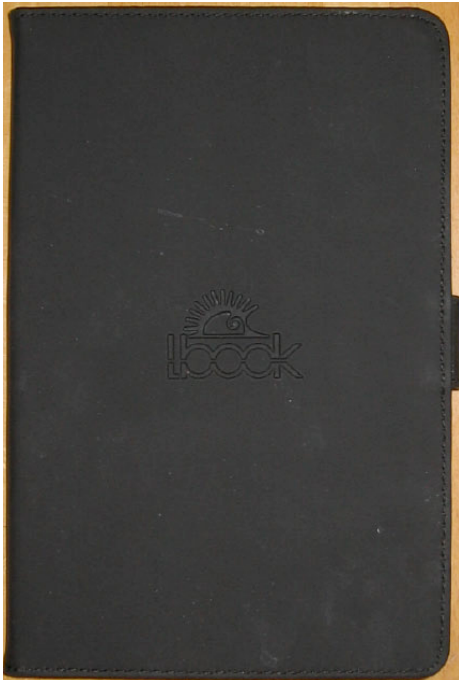
Udgaven fra Ukraine kommer i en pæn æske, der virker sådan lidt utilsigtet retro. Men hyggeligt med studere-typen dér, som følger med maskinen som roens ånd: Der er styr på bøgerne!

Mobillæseren sidder beskyttet i et fast, *moleskin*-lignende omslag, der minder om en dagskalender; de første par dage lugtede det svagt syntetisk, men det er rart og indbydende at røre ved. Når man slår den smarte magnetiske flap fra og åbner den, præsenteres man for en 6-tommerskærm i en ramme med 10 knapper underneden. Lige til at gå til...

Jeg er sådan én, der ikke tror på manualer, men hér kom jeg til kort. Logikken, der skal binde hardware og software sammen, bliver først åbenbar, når man forstår, at halvdelen af knapperne har dobbeltfunktioner.

Manualer til kinesisk elektronik er typisk mangelfulde, og det samme gør sig gældende hér. Men som det skulle åbenbare sig i løbet af et par dage, skyldes det ikke sjusk eller kinesisk overvurdering af kunden, men at maskinens software ("firmware" for de indviede) er under så hastig udvikling, at en ny manual ville skulle produceres hver måned eller oftere for at kunne følge med udviklingen. Så, for nemheds skyld lad os springe mine fejlslutninger og utålmodige fumlen over og gå direkte til mulighederne, som de præsenterer sig i dag, i slutningen af februar 2009.

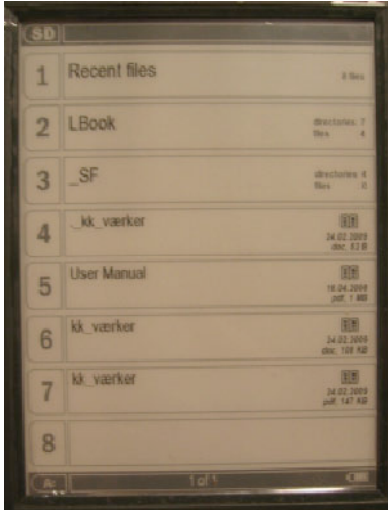
Det er en lille computer, den her. Den kører en forsimplet udgave af Linux, og rummer en række små programmer, som man aldrig kommer direkte i kontakt med, da de kun har til hensigt at fremvise de mange forskellige tekstformater. Den udvidede model, som jeg købte, har 512MB flash RAM indbygget. Heraf bruges ca. 70MB af operativsystemet, hvilket efterlader plads til rundt regnet 1000 ebøger, hver med en enkelt omslagsillustration. Og er dét ikke plads nok, tager LBooken SD-RAM op til 4GB i størrelse - samme type kort, som man bruger i mange kameraer. Også m/ plads til musik!

FUNKTION

Man føjer bøger til denne mobillæser på samme måde, som man lægger filer ind i en mappe på computeren eller på et eksternt frev. Det foregår enten direkte på LBook'en med USB-label, eller via en SD-kortlæser.

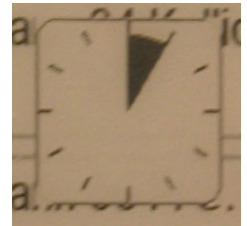
Hvis man ved opstart af LBooken har SD-kort isat, er det medielageret hérpå, man ser som det første; har man ikke, føres man ind i LBook'ens indbyggede lager.

De 8 menu punkter på skærmen kan være mapper med mapper i mapper i mapper... med filer i, eller det kan være tekst, billed eller lydfile alene. Overstiger antallet på maskinens eller SD-kortets rod otte emner, bladrer man mellem sider med op til otte punkter.

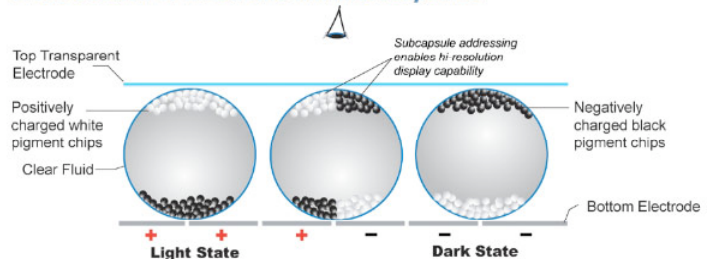
Har man mange mapper eller store dokumenter, kan man altid springe 10 sider frem eller tilbage. Men det lønner sig allerede fra begyndelsen af at organisere sit mobilbibliotek i et overskueligt antal undermapper; det kunne være PROSA, LYRIK, SANGE, OPSLAG osv. eller FORFATTERE, MUSIKERE, FOTOS osv.

Et tryk på på tallene 1-8 underne den skærmen åbner altså enten en fil eller en mappe. Afhængig af filtype og -størrelse, kan det vare op til 5 sekunder, før en bog er åbnet i maskinens hukommelse, men så forbliver den også åben, da man aldrig behøver at slukke maskinen:

Skærmen er nemlig et strømmæssigt vidunder! E-Ink kaldes teknologien. Kort fortalt bruger skærmen kun strøm, når man skifter side (eller går op eller ned i mappestrukturen.) 7-10.000 sideskift er det muligt at foretage på én opladning, og man behøver ikke tænde og slukke den hele tiden. For den teksts side, man efterlader på skærmen, når man slukker sengelampen, er der også den næste dag. Og ingen strøm er brugt.

Cross-Section of Electronic-Ink Microcapsules

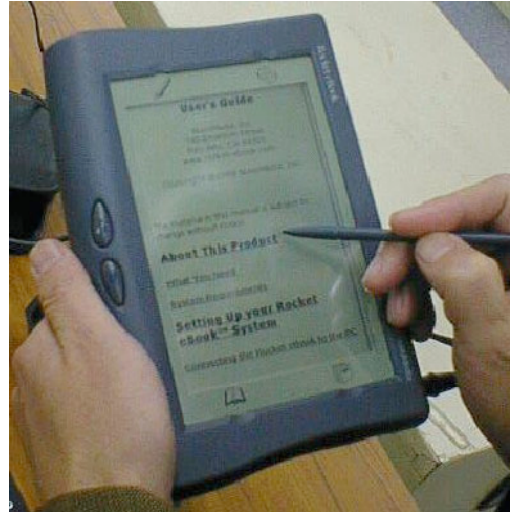
NOTE: Copyright E Ink Corporation, 2002. Image not drawn to scale - for illustration purposes only.

Men hvordan er det at læse på den? Det kommer jeg til. Først må jeg sige noget om *DRM*.

KOPIBESKYTTELSE, DRM

Visse ebogslæser-fans vil mene, at ebogslæsere går tilbage til begyndelsen af 80'erne (de vejede da knap 7 kg; min LBook vejer 200 gram), men satsningen på masseproducerede ebogslæsere skete først i slut-90'erne. Rocketbook kaldtes en af dem. Med sit indbyggede modem ringede den op til Rockets boghandel på nettet, og hér opbevarede man også sit digitale bibliotek - som var i et bestemt format, tilpasset Rocket eBook.

Den verdensomspændende internetboghandel Amazon.com med sin Kindle v1 og v2, og Sony med *sine* mobillæsere, kaldes i dag *revolutionerende*, fordi kontakt til eboghandel foregår via trådløs forbindelse, så køb og adgang teoretisk kan ske hvorsomhelstfra. Og ved at kopibeskytte købebøgerne med såkaldte proprietære formater har begge producenter kunne overtale gamle, konservative forlag til at slutte op om at satse på digitale udgivelser.

Rocket eBook var den første dedikerede ebogslæser, hvor man kunne annotere dokumenter.

Et proprietært format er en måde at pakke, kopibeskytte og fremvise f.eks. en digital tekst på - men det kunne lige så vel være en audio- eller en videofil. DRM, Digital Rettighedsforvaltning, er en måde at sikre indtjening på - til udgiver, mellemed, og forhåbentlig også skaberne. Men mange, måske især dem, der er vokset op med nettet, vil have fuld brugsret over det, de betaler for - for dem er det ikke noget særligt, at en erhvervelse er ufysisk. For den bruges i det almindelige digitale miljø, de kender så godt; de laver om på tingene, re-mixer alt digitalt til at passe til egne behov, og omskaber og genskaber og *skaber* nyt på grundlag af deres erhvervelser.

For den almindelige lov- og retsbevidste forbruger betyder kopibeskyttelse dog ganske enkelt, at de DRM'ede bøger ikke uden videre kan gives videre til andre eller læses på mere end et vist antal forskellige computere, PDA'er, mobiltelefoner eller dedikerede ebogslæsere. Restriktioner som i dag ikke forhindrer folk i at investere i mobillæsere og ebøger: I 2007 var der i USA op imod 1 million copyrightede ebøger til salg (mod ca. NUL 3 år tidligere!) I 2008 registrerede eReader.com, en ebogs-butik, at bøger af knap så kendte forfattere *uden* DRM solgte langt bedre end bøger af kendte forfattere *med* DRM, hvilket fik dem til at fjerne kopibeskyttelsen af deres lager på 17.000 titler. Og efterhånden sælges rigtige mange ebøger med muligheden for at vælge mellem sikre formater og rettighedsfrie formater.

Det lyder jo umiddelbart som det rene nonsens - for hvorfor både sælge en bog i et "sikkert" format, og ét der i overført forstand ikke er det? Fordi et "sikkert" format, ud over at *kunne* begrænse kopiering og flytning af bogen til andre computere og mobillæsere, er skabt til at fremvise teksten i et layout, som køberen ikke skal arbejde med at få til at se ordentlig ud.

STANDARDE, FORMATKAMP

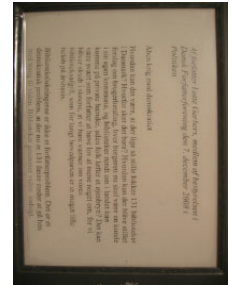
Det bedste format til en ebog er en måde at håndtere tekst på, så den flyder som én lang strøm, og samtidig reproducerer tomme linier, indrykninger, spalter, billedplaceringer, diagrammer osv. På dén led kan læseren ændre skrifttype og skriftstørrelse på således formaterede dokumenter, og *ikke* opleve at en tekst er bundet til en bestemt sidebredde og -højde, så det bliver nødvendigt at bladere frem og tilbage på den samme side, fordi dokumentet ikke kan ses i sin helhed på skærmen.

Det var den hårde oplevelse for mig ved købet af denne mobil læser. Jeg bruger Mac OS X, der i mange år har kunne printe til .pdf fra hvad som helst. Jeg har således udskrevet rigtig mange websider, mails, tegninger, fotoslideshows, digtlayout osv. til pdf, fordi jeg derved kunne binde et dokument med formatteringer og layout på en måde, der for digital reproduktion matchede fysisk udprintning. Desværre slog det mig ikke, at det nogen sinde ville være nødvendigt at læse det i andet end A4-papirprint eller på computerskærmen. Så jeg har i 1000-vis af digitale A4-ark i pdf-format, der er for store til den lille 6-tommer skærm. Og at konvertere en pdf til tekstformat med omløbende linier er endnu noget, der mestendels er manuelt arbejde.

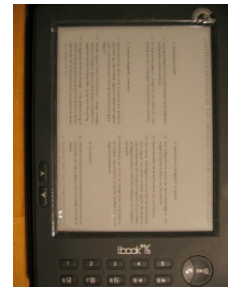
LBook'en kan dog zoomer alle dokumenter i tre niveauer, de første to i højformat, det sidste i tværfORMAT. Hvilket er til hjælp. Men selv om en pdf, tilpasset skærmstørrelsen, og de andre proprietære formater, .lit, .lrf, .pdb og .prc (mobipocket), ligner en million og kan have billeder og alt muligt i, så er .doc, HTML og .txt, de eneste formater, brugeren har fuld kontrol over med den *nuværende* software. Men det vil ændre sig!

Som på mange andre nye digitale områder, er også hér en lang række mennesker i gang med frivilligt udviklingsarbejde, hen imod at skabe en platform baseret på OPS 2.0, som er en anbefalet standard for ebogsindustrien at følge, hvis man vil sikre overførbare på tværs af platforme osv. - dvs. omløbende/"flydende" tekst og skalérbart billedmateriale. Idealet er hér, at ingen skal forhindres af særlig hardware eller software - noget, der i USA har været hjulpet på vej bl.a. af bibliotekerne, som nægtede at udlåne ebøger, hvis ikke alle mobil læsere kunne læse dem. "Man kan ikke favorisere folk baseret på økonomisk velstand"... Ikke megen lære er taget af Microsofts overgreb på *hele* den digitale verden, da firmaets *omskrivning* af den globalt anbefalede HTML-standard til hjemmesider gjorde, at MS Internet Explorer som den eneste browser kunne vise de hjemmesider korrekt, der var skrevet i Microsofts version af HTML. Og det var 95% af alle hjemmesider i de dage.

Kampen er endnu som ved overgangen til online-musiksalg: At ebogssælgeres proprietære formater favoriserer hardware-producenter og ene og alene er baseret på profitmaksimering og afhængighedsskabt tilbagevenden til samme bogsælger.

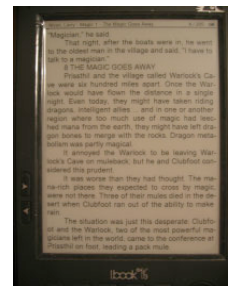
læsbar, zoomet A4-pdf

*tospaltet A4-pdf,
ulæselig også zoomet*

*læsbar A4 (Hvedekorns
web-udgave)*

*godt læsbar og korrekt
formatteret ebogstext*

Et meget udbredt skalérbart format til ebøger kaldes mobipocket. Producenten af formatet, Mobipocket.com, stiller (endnu) softwaren til produktion af ebøger i firmaets format *gratis* til rådighed, men er samtidig sælger af bøger i samme format, og producenter af hardware, der ønsker at kunne fremvise bøger i dette format, må betale licens til Mobipocket. Præcis som producenter af mp3-afspillere må betale licens til Fraunhofer, der har udviklet det nu meget udbredte lyd-komprimeringsformat, mp3. Men til forskel fra Mobipocket og Microsoft og Amazon og Sony har Fraunhofer ryggen fri, fordi de ikke tvinger nogen til noget. De tilbyder blot.

Selvfølgelig kan det svare sig økonomisk fuldstændig at monopolisere et format - hvilket givet er én af de væsentlige årsager til danske forlæggeres tøven; for hvilket format skulle de vælge, når der både skulle tænkes på layout og på kopieringsbeskyttelse; hvilken mobil læser og format ville vinde?

Det er en gammel måde at tænke på, at teknologierne og filosofierne på et eller andet tidspunkt skulle opnå kritisk masse og med uovertruffen uforlignelighed overtale alle og enhver til ikke at tænke videre i disse retninger. Alting forandrer sig, og især teknologi og adgang til information forandrer sig, *fordi* menneskers behov til samme forandrer sig hurtigere og hurtigere, og *fordi* mange andre end autoriteterne kan finde ud af ting. Og nu er folk ved at være så trætte af at blive bundet på hænder og fødder, at de er begyndt at *undgå* medieudbud med DRM - hvilket bl.a. de store amerikanske forlag er ved at indse - og nogle af dem mener ligefrem, at kopibeskyttelse er en væsentlig *årsag* til nutidens ulovlige kopiering.

Men nu lysner det tillige også i den tidligere så restriktionsfikserede (digitale) detailbranche: Sidste år droppede Gyldendal i Danmark DRM på *lydbøger*, måske inspireret af Apples udfasning af DRM på lydfiler solgt fra iTunes Music Store. Og det samme gør de store pladeselskaber EMI og Sony og går i stedet ind i lige konkurrence. Og på TV-markedet er producenterne af f.eks. serier som Friends, Battlestar Galactica og mange flere, begyndt at tilbyde de seneste afsnit til fri download.

Efter 15 år på nettet kan jeg uden at brække moralske knogler i min egen krop sige, at den ulovlige download oprinder i et behov for at give: Et menneske vedkender sig en loyalitet til et digitalt indhold og træder aktivt ind i en rundspredning af sit interessefelt. Som oploader og subjektiv annonceportal for en enkeltstående kunstner, for en genre, for en mediebeholder, for en kunstform. Hvilket netop er dét, de mest fremsynede producenter og distributører har erkendt. Og mottoet lyder da også i højere og højere grad: *Noget for noget* - sådan at forstå, at det handler om loyalitet og... ja, kærlighed. At man ikke vinder menneskers loyalitet, med mindre man giver noget. At firmaet giver. At man giver ekstramateriale, når man producerer en DVD. At der er ekstranumre på en CD, som ikke sælges andre steder. At indloggede brugere på et bestemt site får særlige fordele osv. osv. osv.

Hvordan dette kan udmønte sig over de næste år i ebogs-branchen er svært at sige. Men når nu Google, ud over en sølle bøde på 45 mio. for uberettiget at tjene reklamekroner på at *pirate* copyrightede bøger til fri skærm læsning, endnu har ret til at stille 20% af en bogs indhold til rådighed for brugere, hvorfor så ikke betragte dette som *bøgernes forfilm* - og vende det til egen fordel? Alle vil jo gerne prøve køre en bil og høre om alle fordele og ulemper ved alle produkter forud for købet, så hvorfor ikke ebøger? Ud over de millioner af gratis bøger, som er at finde på nettet, må det da lige præcis være vejen frem for mobil læsere: De første 3 kapitler af XX-bog, ganske gratis, med mulighed for øjeblikkelig download, print-on-demand, eller fremsendt fysisk bog?!

LÆSEOPLEVELSEN, OPLEVELSESDSIGN

NU er vi fremme ved læseoplevelsen - eller måske snarere *brugsoplevelsen*, da det ikke er det litterære indhold, men *mediet*, der er på tale.

I sidste ende, når alt kommer til alt og DRM-stormene har lagt sig, er en e-bog kun en særligt formatteret tekst (som HTML og rå ASCII-tekst er de basale udgaver af): Når man ændrer skrifttype eller -størrelse inden for et givent (stort eller lille) skærmfelt på sin mobil-læser, bliver det totale sideantal naturligt større eller mindre, og forstyrrende tomme linier, linesammenfald eller mærkeligt delte ord burde ikke tilkomme. Essensen er *oplevelsesdesign* - kontrol over en sides udseende - fordi modtagelsesmedierne har mange forskellige skærmstørrelser og den samme tekst helst skulle se så godt og læsbart ud på så mange af dem som muligt. Tekstens format, tekstens udseende, den designede del af læseoplevelsen, er alfa og omega.

En ikke uvæsentlig del af læseoplevelsen hviler på skærmteknologien, den oven for omtalte E-Ink. Og der er ikke meget galt i den betegnelse: På den let hvidlige skærm minder tekstbilledet om en ældre paperback. Men skriften står meget skarpere end off-set-tryk på genbrugspapir - og der er ikke det fnidder, som der er på alle computerskærme. Årsagen er, at skærmen som sagt er inaktiv mellem sideskift, den står helt stille. Og fordi der heller ikke er nogen baggrundsbelysning af skærmen på min LBook - lys ind i øjnene fra en skærm trætter øjnene - minder den så meget om den fysiske bog, at man i sengen er nødt til også hér at have natlampen tændt eller bruge en lille batteridrevet boglampe monteret til at belyse teksten med. (Dét er faktisk i orden.)

Det er en lille skærm. 6 tommer er som en tekstfeltet i en paperback uden margin. Men skærmens indfatning tager noget fra fokus på teksten. Jeg kunne godt tænke mig en mobil-læser, som kun var skærm - ingen sort eller hvid eller rød ramme omkring - men bare noget, der i sin totalitet mindede om et stykke papir. Og så skulle skærmen være i farver, så der var glød i tekstsiden, snarere end *blot* letlæserlighed.

Kampen med mediet var klart en ikke uvæsentlig del af ibrugtagningsoplevelsen. Men efter nogle dage er det smertefrit at lægge (en lille del af nettets enorme udbud af gratis) bøger ind via computeren. At der ikke findes en "gylden" e-bog kommer dog lidt bag på mig, al den stund netop LBooken kan læse stort set alle formater.

At læse på den er faktisk helt fint; det er stort set som at se en bogside. Men er man glad for bøger og ikke blot for at læse, er det ikke sikkert, man bare lige kan skifte til et andet medieformat. Man vil nok som jeg ønske at kunne gøre med sit bogdokument, som man gør med en fysisk bog - notere i den, bladre hurtigt gennem den, spotlæse uden at skulle tænke over andet end at lade fingre og øjne finde en side i fællesskab. Men sådan er det ikke helt med min LBook. Der findes dog meget dyrere modeller med berøringsfølsomme skærme og annoteringsmuligheder - som i kraft af bøgerne købt i producenternes dedikerede e-bogshandlere er stort set problemfrie at læse fra første færd.

Jeg er ikke opvokset med digitale medier og har haft en mobiltelefon fra før, jeg kunne tale, og *må* - som den mand af en anden æra, som jeg er - indrømme, at jeg har haft så mange bøger mellem hænderne, at jeg savner at bladre. Savner at mærke vægten af 1000 sider, som man virkelig kan mærke årene i, og prisen, og skaberens

investeringer. Og så er der jo lige det, at alle tekster - emails, rapporter og bøger lige - får præcis det samme format - det er følelsen af, at indholdet bliver kværnet til tekst, reduceret til noget, der *mangler noget*. Men da både LP, CD, videokassetten, kassette-bånd, DVD og VHS, (der alle fysisk er det samme forudbestemte antal cm²) alle overvandt overgangen til næste mediebeholder, skal det samme nok også ske for Teksten med stort T. Berøves medierammen muligheden for kunstnerisk input, flytter fokus til indholdet. Til formgivningen af teksten i sig selv, om end jeg dér endnu har til gode at læse en færdigproduceret bog, som kan få mig til at glemme mediet, som jeg glemmer bogen i hånden. Men vent nogle år, så vil mobilbøger have berørings-, bevægelses og lyssensorer i sig, flydende skærme, der er tynde som papir, eller slet ikke have skærme og være luftige og hologramagtige, og finde sin helt egen navigation og interaktionstype, eller måske oplæser. Det er ikke en forudsigelse - det er en logisk konsekvens af brug og eftertanke, som f.eks. nærværende monolog.

En mobil læser ER anderledes end en bog. Selv for den knapt bibliofile ér det nok første regulære bump i vejen, tænker jeg - men tror, der vil gå mindre end 5 år, før mindst 30% af verdens befolkning læser via et mobilmedie - dedikerede ebogslæsere, mobiltelefoner, notebooks, laptops, pda'er, eller sammensmeltningen af dem alle til den bærbare opkøplingsdør til den globale "sky", "the Cloud" - sammensmeltningen af alle menneskers digitale interaktion med hinanden: Skoleelever vil have deres bøger på dem, alskens dokumenter vil blive fragtet på dem og hentet til dem, kunstværker udviklet i dem og til dem, de vil blive hackede og gjort personlige og alle tekniske hemmeligheder afluret dem af nørder, der drømmer om at gøre det umulige, og gøre det godt, software vil blive udviklet igen og igen for at forbedre læseoplevelsen, og mere og mere raffineret bogproduktionssoftware vil se dagens lys. Det her er ikke den litterære oplevelse v2, vi står over for, men bogen v2. Og man kan hoppe på toget, *eller* se det køre mod næste station... for der er strømløse bøger nok på *denne* - til et helt liv.

FREMTIDIG BRUG?

For mit indre blik forsøger jeg at se alle de forskellige formater digtsamlinger, der udkommer - og husker, at min egen sidste fysiske, næsten kvadratiske bog blev sådan, fordi den var underlagt tekstens lange linier, som jeg af partiturmæssige årsager ikke ønskede brudt. På ebogslæseren er det skærmens bredde og højde, der afgør, hvordan digtene fremstår - om de er Tekst, et kunstnerisk hele, eller blot tekst, indhold.

Bogskabelse er endnu en kunst. Grafikere, layoutere, tegnere, bogbindere (sjældnere og sjældnere), trykkere (også uddøende), og skrifttyperdesignere, fotografer, malere og forfattere arbejder sammen med redaktører, budgetlæggere, litterater, anmeldere, kritikere, bibliotekarer, bibliopater og -file og lånere og købere om at producere kunstværker af papir og tekst. En fysisk *skabt* bog kan derfor endnu ikke overgå som kunstværk eller effent håndværk af en mobil læser, som kun kan fremvise indhold. Der skal mere til, og det skal vi selv skabe.

Jeg er ikke selv bleg for at skrive digte, der aldrig skal pakkes ind. Der begynder så småt at melde sig tanker om, hvilken type tekst det kan være. Og i mellemtiden vil jeg afprøve min mobil læser på min egen skrift - fylde den med alt, hvad jeg har skrevet - formattere mine digtsamlinger til et anstændigt ebogsformat og have min mobil læser med ud at læse op. Se, om det er på bunken af A4-ark og trykte bøger, vi bliver bedømt. Er det mængde eller indhold, det handler om...? Verden er sgu ikke stoppet endnu. Og jeg har ikke lyst til at komme af !

[Fortsættelse følger.]

LÆSEOPLEVELSEN

NU er vi fremme ved læseoplevelsen - eller måske snarere brugsoplevelsen, da det jo netop ikke er det litterære indhold, men mediet, der er på tale.

I sidste ende, når alt kommer til alt og DRM-stormene har lagt sig, er en ebog kun en særligt formateret tekst (som HTML og rå ASCII-tekst er de basale udgaver af): Når man ændrer skrifttype eller -størrelse inden for et givent (stort eller lille) skærmfelt på sin mobil læser, bliver det totale sideantal naturligt større eller mindre, og der tilkommer ingen forstyrrende tomme linier, linesammenfald eller mærkeligt delte ord. Essensen er oplevelsesdesign - kontrol over en sides udseende - fordi modtagelsesmedierne har mange forskellige skærmstørrelser og den samme tekst helst skulle se så godt og læsbart ud på så mange af dem som muligt. Tekstens format, tekstens *udseende*, er alfa og omega. (Og så lige indholdet, selvfølgelig).

En væsentlig del af udseendet hviler på teknologien, den oven for omtalte *E-Ink*. Og der er ikke meget galt i dén betegnelse: På den let hvidlige skærm minder tekstbilledet om en ældre paperback. Men skriften står meget skarpere end blytryk på genbrugspapir - og der er ikke det fnidder, som der er på alle computerskærme. Årsagen er, at skærmen som sagt er inaktiv mellem sideskift, den står *helt* stille. Og fordi der heller ikke er nogen baggrundsbelysning af skærmen på min LBook - lys ind i øjnene fra en skærm trætter øjnene - minder den så meget om den fysiske bog, at man i sengen er nødt til også her at have natlampen tændt eller bruge en lille batteridrevet boglampe monteret til at belyse teksten med. *Det er faktisk i orden*

Det er en lille skærm. 6 tommer er som en tekstfeltet i en paperback, men uden margin. Og ~~det~~ tager noget fra fokus på teksten. Jeg kunne godt tænke mig en mobil læser, som kun var skærm - ingen sort eller hvid eller rød ramme omkring - men bare noget noget, der i sin totalitet mindede om et stykke papir. Og så skulle skærmen være i farver, så der var glød i testsiden. *rammen*

Jeg har hentet en del bøger på nettets enorme udbud, og synes det fungerer smertefrit at lægge bøger ind på min læser via computeren. Men påregner noget tid til at blive tryk ved den, fordi det netop ikke er ligetil at få alle bøger til at se godt. Kampen med mediet således en del af læseoplevelsen. *finder det et problem*

Det fungerer faktisk helt fint at læse på den, det er stort set som en bog. Men er man glad for bøger og ikke blot for at læse, er det ikke sikkert, man bare lige kan skifte til et andet medieformat. Man vil nok som jeg ønske at kunne gøre med sit bogdokument, som man gør med en fysisk bog - notere i den, bladre hurtigt gennem den, spotlæse uden at skulle tænke over andet end at lade fingre og øjne finde en side i fællesskab. Men sådan er det ikke helt med min LBook. Der findes dog *meget* dyrere modeller med berøringsfølsomme skærme og annoteringsmuligheder - som i kraft af bøgerne købt i producenternes dedikerede ebogshandlere er problemfrie at læse fra første færd. *Man kan bagefter kun skimte på hylden*

Jeg er ikke vokset op med digitale medier og haft en mobiltelefon fra før, jeg kunne tale og ~~høre~~ - som den mand af en anden æra, som jeg er - indrømme, at jeg har haft så mange bøger mellem hænderne, at jeg savner at blade. Savner at mærke vægten af 1000 sider, som man virkelig kan mærke årene i, og prisen, og skaberens *hvis*